

Výskumné práce z histórie

Spomienka na kňaza Štefana Hlaváča

Dňa 11. februára 2008 uplynulo 25 rokov od úmrtia katolíckeho kňaza profesora **Štefana Hlaváča**. Jeho životná cesta sa začala v roku 1903 v Budapešti, mladosť prežil v trenčianskej mestskej časti Kubra u svojej babky vo veľmi chudobných podmienkach. Gymnázium absolvoval v Trenčíne a neskôr vyštudoval za kňaza. Slávnostné primície sa konali v kubranskom kostolíku. Dlhé roky pôsobil na východnom Slovensku. Jeho domovom bola 21 rokov nemocničná izba v Michalovciach, kde bol duchovným správcom nemocnice a zároveň profesorom gymnázia. Bol jedným z dvoch Slovákov v škole, ostatnými vyučujúcimi boli Česi. V roku 1950 bol komunistickou mocou zbavený profesúry, neskôr ho väznili v Košiciach, Ilave a v Prahe v Ruzyni. Telesne zruinovaný prežil tri roky v izolácii, prísne strážený v domčeku v Kubrej. Jednou z jeho zásad bolo, že zákony štátu môžem poslúchať iba dovtedy, kým sa neprotivia zákonom božím. Od roku 1957 pôsobil na fare v dedine Hermanovce, na východe Slovenska, kde aj v roku 1983 zomrel. Michalovčania vyhlásili rok 1993 za rok profesora Hlaváča. V tomto roku odhalili na dome vedľa kostola v Kubre pamätnú tabuľu a jeho meno nesie aj kubranské námestie a lekáreň.

Trenčianske noviny 28.02.2008

PhDr. Janka Karlíková : 110 rokov narodenia Márie Holoubkovej – Urbasiówny uplynulo 3. apríla 2008

Keď mal pani Máriu Holoubkovú - Urbasiównu v roku 2002 navštíviť v Domove opatrovateľskej služby sám veľvyslanec Poľskej republiky Jan Komornicki, sestričky ju starostlivo upravili tak, že nikto by jej neuhádol vek. Predstaviteľka svojej vlasti privítala úctivo plynulou poľštinou 104 ročná dáma! Takáto zostala v živej pamäti najbližšej rodine, pracovníkom Trenčianskeho múzea, mladým fotografom, pre ktorých bola vždy vd'ačným objektom. Napriek tomu, že pamäť mala obdivuhodnú, postupne sa však pridávali vážne zdravotné problémy, ktoré vyústili, že sama začala rozprávať o skončení svojej pozemskej púte.... Vzácna dáma zomrela 24. mája 2004 vo veku úctyhodných 106 rokov.

Bola fotografkou – živnostníčkou, majiteľkou fotoateliéru i investorkou filmového konzorcia TatraFilm Trenčín. Bola to spoločnosť, o tvorbu ktorej sa zaujímali odborníci z celej Európy. Mnohí Trenčania ani netušia, kde bolo jeho sídlo, koľko krátkometrážnych filmov vyprodukovala a aký prínos



to znamená pre dejiny slovenskej kinematografie. Posledný dom na Farskej ulici, býv. č. 51, kam sa mladá fotografka presťahovala z Trenčianskych Teplíc koncom roka 1919, sa na viac ako desať rokov stal miestom najproduktívnejšieho tvorivého nadšenia. M. Urbasiówna vyrábala vo veľkom fotografické pohľadnice Trenčína a jeho širokého okolia, distribuované do trafik po celom Slovensku. Popri svojej práci pomáhala Cyrilovi Kašparovi, režisérovi, scenáristovi i pro-

dukčnému v jednej osobe pri natáčaní dokumentov o P. O. Hviezdoslavovi, (premietali ho už v roku 1921 v kine Bio Zora v Trenčíne), o T. G. Masarykovi, o prvých folklórnych slávnostiach v Rožnove pod Radhoštem v roku 1925 a mnohé iné. Za desať rokov existencie TatraFilmu natočili okolo 40 filmov rozličnej dĺžky. Každý rok dali do kín po scenzurovaní aspoň dva filmy s českými i slovenskými titulkami! Od roku 1932, kedy sa vydala za akademického maliara Josefa Holoubka začalo pokojnejšie obdobie jej tvorby a života. V roku 1936 presťahovala ateliér na terajšie Mierove námestie, vedľa dnešnej budovy Slovenskej sporiteľne, do domu známeho s obchodom Karola Celleru. Vo firme Foto Holoubková pracovala nepretržite až do roku 1955, keď jej živnosť, ako prežitok kapitalizmu zrušili. Z toho roku je i doklad o predisponovaní viac ako 500 kusov sklenených platní z archívu Mestského národného výboru v Trenčíne do Trenčianskeho múzea. Jej život sa po takomto zásahu zmenil, lebo sama spomínala, do socialistického komunálu ako 57 ročná odmietla vstúpiť. S minimálnym dôchodkom žila celé dlhé roky v zabudnutí a ústraní. Takto si štát uctil jedinečnú ženu, fotografku, ktorá propagovala celý život Slovensko, jeho prírodné krásy, hrady, počiatky industrializácie. Osobne sa poznala so všetkými prezidentmi a politikmi tej doby a ešte po vojne aktívne pracovala v rozličných funkciách, dokonca i v rade Mestského národného výboru v Trenčíne spoločne s matkou Alexandra Dubčeka. Ak chcela ešte vo vysokom veku vycestovať za svojou rodinou do Poľska, vždy musela predať Trenčianskemu múzeu jednu zo svojich vzácností: fotoaparát alebo osobné predmety, aby mala dostatok peňazí na cestu. Poľský inštitút a Poliaci sa už niekoľko rokov usilujú vydať fotografickú publikáciu – výber z tvorby pani Holoubkovej. Trenčianske múzeum má podobnú snahu vydať reprezentatívnu obrazovú knihu. To však stojí nemalé prostriedky. Predpokladá sa, že s

finančnou podporou podporou miest Trenčín a Trenčianske Teplice, sa podarí spomínané publikáciu vydať.

Info Trenčín 03.04.2008

História 71. pešieho pluku

Cisársky a kráľovský peší pluk č. 71 bol vytvorený 1. februára 1860 v Benátkach z častí radových peších plukov č. 8 z Brna, č. 12 z Komárna a č. 54 z Olomouca, ktoré po predchádzajúcich úporných bojoch v severnom Taliansku boli značne zdecimované. Z Benátok sa veliteľstvo pluku sťahovalo postupne v rokoch 1860 -1864 do Padovy, Este a nakoniec do Petrovaradína. V súvislosti s hroziacou vojnou s Pruskom bol v polovici roku 1866 pluk premiestnený na Moravu a miestom jeho dislokácie sa stala Moravská Třebová. V prusko-rakúskej vojne (1866) zasiahol pluk do bojov pri obciach Tovačov, Dub, Rokytnice a Dluhonice na Morave, kde utrpel veľké ľudské a materiálne straty. Po uzatvorení prusko-rakúskeho mieru sa novými posádkami pluku stali český Terezín, juhomoravské Brno a Louka (Klosterbruck) pri Znojme. V roku 1878 sa pluk zúčastnil potlačení povstania v Bosne a neskoršie (1880 -1882) na okupácii Bosny a Hercegoviny.



Rovnošaty K.u.K. peších plukov z roku 1896

V roku 1882 sa stálym sídlom veliteľstva 71. pešieho pluku, jeho dvoch poľných práporov, náhradného práporu a doplňovacieho veliteľstva až do vypuknutia prvej svetovej vojny stalo mesto Trenčín. Mesto vybudovalo pre pluk nové „Friedrichove kasárne“. Pluk bol v období mieru aj počas vojny doplňovaný regrútmi z troch okolitých žúp - Trenčianskej, Oravskej a Turčianskej. Z hľadiska národnostného zloženia malo v roku 1914 asi 85 % kmeňového stavu mužstva pluku slovenský pôvod.



V čase pred vypuknutím prvej svetovej vojny tvoril Trenčiansku posádku 71. peší a honvédske 15. peší pluk. 71. peší pluk mal za sebou už viac ako 50 - ročnú existenciu a pohnuté osudy. Jeho vojenské úspechy a bojové zásluhy si vysoko cenil aj cisár František Jozef 1., ktorý pluk považoval za jednu z najlepších jednotiek spoločnej cisárskej a kráľovskej armády.



Plukovná hudba c.k. 71. pešieho pluku

71. peší pluk v prvej svetovej vojne

Krátko po zverejnení cisárskeho manifestu sa v náhradnom prápore 71. pešieho pluku v Trenčíne sústredilo asi 8.000 záložníkov. Mnohí z nich vôbec netušili, že sa už nikdy domov nevrátia. Pri príležitosti odchodu 71. pešieho pluku na východný front sa 8. augusta uskutočnila poľná omša, ktorú slúžil poľný kurát pluku Dr. Jozef Tiso. Po príhovore plukovníka Tilzera zložilo 4.000 príslušníkov pluku slávnostnú prísahu vernosti uhorskej vlasti a poslušnosti panovníkovi. V prvých mesiacoch vojny nastúpilo k pluku postupne asi 16.000 vojakov.

radový vojak



desiatnik



strážmajster



Blúza vojaka
c.k. 71. pešieho pluku



dôst. zástupca



nadporučík



podplukovník



Pre 71. peší pluk boli určené červené výložky a žlté gombíky

Na haličskom úseku východného frontu bol 71. peší pluk bol zaradený do zostavy 27. pešej brigády 14. pešej divízie 5. zboru a začlenený do operačnej zostavy rakúsko-uhorskej 1. armády. Do bojovej činnosti zasiahol pluk prvýkrát 23. augusta 1914 v rámci rakúsko-uhorskej ofenzívy, ktorej cieľom bolo prekvapiť ešte nie celkom sústredené ruské vojská. Kon-

com augusta 1914 pluk bojoval pri Polichne, Krasniku, Rudniku a Ľubline, pričom stratil asi polovicu mužstva a viac ako polovicu veliteľského zboru. Musel byť preto stiahnutý z prvého sledu armády a doplnený prvými pochodovými prápormi (tzv. maršbataliónmi). Na jeseň 1914 sa pluk zúčastnil ústupových bojov za riekou San, v zime 1914 – 1915 ťažkých bojov proti ruskej armáde v Karpatoch. Koncom januára 1915 bol pluk stiahnutý za frontovú líniu na odpočinok a doplnenie. Od jari 1915 do októbra 1916 viedol pluk vyčerpávajúce pohyblivé i zákopové boje v Haliči, za ktoré mu tri razy udelená najvyššia pochvala od hlavného veliteľa, arcikniežata Fridricha.



V novembri 1916 bola 14. pešia divízia presunutá na taliansky front. 71. peší pluk bol v jej zostave nasadený v talianskych Alpách v priestore Gorice, konkrétne na rieke Soča pri Vertojbe, na strednom úseku frontu, v zostave rakúsko-uhorskej 5. armády. Od začiatku nasadenia na talianskom fronte musel pluk odolávať útokom jednotiek talianskej 3. armády za cenu značných strát. V nasledujúcej alpskej zime na prelome rokov 1916 – 1917 sa bojová činnosť oboch nepriateľských zoskupení obmedzila na pozičnú vojnu, avšak na jar roku 1917 znovu prepukli intenzívne boje, ktoré vyčerpali vojská obidvoch bojujúcich strán. Pluk bol v tom čase stiahnutý z frontovej línie, kde po krátkom odpočinku a doplnení čerstvými silami sa zúčastnil na jeseň 1917 veľkej nemecko-rakúskej ofenzívy proti talianskej 3. armáde. 71. peší pluk útočil v zostave Sočskej armády. Jeho jednotky boli

nasadené na zvlášť exponovanom úseku Ponte di Piave. Pluku sa podarilo prepraviť na druhý breh Piavy, prekonať tri obranné pásma protivníka a postúpiť až k Martini. Počas bojov bolo zajatých 1.200 talianskych vojakov. Ofenzíva sa však za osem dní skončila neúspechom. Ľudská krv, ktorá počas ofenzívy sfarbila prudké vody Piavy, bola v nemalej miere slovenského pôvodu. Obrovské straty na životoch vyvolali v radoch najmä prostých vojakov vlnu nespokojnosti a značne otriasli ich bojovou morálkou, čo sa okrem iného prejavilo aj vzburou navrátilcov v náhradnom prápore pluku v Kragujevaci.

Koncom júna 1918 zaujal pluk znova obranu na rieke Piave, v ktorej zostal až do poslednej ofenzívy talianskej armády koncom októbra 1918. Do zajatia padli tisíce vojakov rakúsko-uhorskej armády, medzi nimi aj príslušníci 71. pešieho pluku. Zhruba 1/3 jeho zajatých príslušníkov vstúpila do česko-slovenského legionárskeho vojska v Taliansku.

Úplný krach ofenzív Nemecka a Rakúsko-Uhorska na



Zajatci zo 71. pešieho pluku v Rusku

frontoch vo Francúzsku a v severnom Taliansku v roku 1918 znamenal koniec ich nádejám na víťazstvo vo vojne. Začiatok ofenzívy dohodových mocností na talianskom fronte 24. októbra 1918 predstavoval koniec existencie rakúsko-uhorskej armády, počas nej padla do talianskeho zajatia asi tretina príslušníkov 71. pešieho pluku. Kapituláciou centrálnych mocností v novembri 1918 sa skončila 1. svetová vojna, nazvaná jej súčasníkmi ako „Veľká vojna“.

Osudy pluku po prvej a druhej svetovej vojne

Po vytvorení Československa 71. peší pluk obnovil svoju činnosť v Trenčíne a stal sa súčasťou formujúcej sa brannej moci nového štátu už v decembri 1918. Na jar roku 1919 sa už zreorganizovaný 71. peší pluk zúčastnil bojov proti maďarským bolševikom na južnom Slovensku v okolí Lučenca. V rámci reorganizácie a unifikácie československej brannej moci bol pluk s platnosťou od 1. januára 1920 prečíslovaný na peší pluk č. 17, ktorý zostal aj naďalej dislokovaný v posádke Trenčín. Veliteľstvo s 1. a 2. práporom a náhradným práporom bolo v rokoch 1921 – 1938 umiestnené v Štefánikových kasárňach v Trenčíne.

Po rozbití Československa 15. marca 1939 bol 17. peší pluk zrušený a niektoré jeho časti boli včlenené do vznikajúcej armády Slovenského štátu. V máji 1945 bol pluk obnovený v Žiline, v októbri 1945 prečíslovaný na 39. peší pluk a začiatkom roka 1946 reorganizovaný na peší prápor v zostave 4. rýchlej divízie v Žiline, ktorá bola zrušená 1. októbra 1949.

Spracované s využitím článkov P. Turzu a Dr. P. Švandu, CSc. Podrobne popisuje históriu 71. pešieho pluku Ing. arch. Š. Androvič v sérii článkov „Z vojenských dejín Trenčína“ (časť 63 – 110) a Trenčianske noviny, 35. (1994), č. 17 – 52 a 36. (1995), č. 1 – 15.

Vzbura slovenských vojakov 71. pešieho pluku v Kragujevci

Na sklonku prvej svetovej vojny vypukla v srbskom meste Kragujevac, na brehu rieky Lepenec, najväčšia vzbura v Rakúsko-Uhorskej armáde. Účastníkmi vzbury boli príslušníci trenčianskeho 71. pešieho pluku. Vodcom vzbury bol drotár **Viktor Kolibík** z Dlhého Poľa. V priebehu jarných mesiacov 1918 sa do Kragujevaca vrátilo asi 2400 slovenských vojakov z ruského zajatia. Zostavili z nich 7 stotín 41. pochodovej formácie, ktoré mali 10. júna 1918 odísť na taliansky front. Odpor proti vojne a monarchii, únava zo strádania a odhodlanie vzoprieť sa odchodu na južný front vytvárali výbušnú situáciu. Vzbura vypukla 2. júna 1918 večer po konflikte vojaka Martina Riljaka z Hornej Maríkovej s rotmajstrom Antonom Bednárom, veliteľom izby. Zapojili sa do nej skoro všetci vojaci určení odísť na bojisko. Anton Bednár dostal poriadny výprask a oneskorenci vylámali skrine s puškami a nábojmi. Spustili lavínu, ktorá sa už nevedela zastaviť. Vzbúrenci sa zmocnili asi 500 pušiek, niekoľkých guľometov, prepadli železničnú stanicu, prerušili telefonické spojenie. Podarilo sa im zničiť štábne dokumenty a zoznamy mužstva, ale nepodarilo sa im dobyť muničný sklad a tak bolo o ich neúspechu prakticky rozhodnuté.

Veliteľ náhradného práporu **pplk. Marx** zburcoval v posádke dragúnov 7. jazdeckého pluku a delostrelecké batérie. Hodinu a pol po polnoci už bol vyčistený stred mesta a začal útok na kasárne. Vzbúrenci sa napokon pre nedostatok streliva vzdali. Negatívne na nich zapôsobila najmä delostrelecká paľba. O piatej hodine rannej 3. júna 1918 boli kasárne obsadené a vzbura potlačená. V radoch vzbúrencov bolo päť mŕtvych, na druhej strane bolo pár ranených. Ráno 3. júna 1918 muselo nastúpiť asi 3 000 mužov z náhradnej rotý na dvor

kasární a boli vyzvaní, aby sa dobrovoľne prihlásili tí, ktorí vzburu začali, ako aj tí, ktorí by vedeli podrobnejšie informovať vyšetrojúcich. Stanný súd 8. júna 1918 z 81 obvinených odsúdil mnohých na dlhoročné tresty väzenia a štyridsiaticich štyroch slovenských vojakov na trest smrti zastrelením. Termín popravy bol určený na ten istý deň a 14. hodinu. Miestom popravy bolo určené Stanovljanske pole - stará srbská strelnica s násypmi na zachytávanie striel, ktoré sa nachádzalo asi kilometer nad mestom. Na miesto popravy musel prísť celý náhradný prápor 71. pešieho pluku. Vojaci boli skontrolovaní, na miesto popravy mierila delostrelecká batéria a priestor obkolesil kordón dragúnov a Bosniakov. Zároveň bolo kvôli výstrahe rozkazom veliteľa mesta zvolané i domáce obyvateľstvo. Problémom bola popravná čata. Dobrovoľne sa nehlásil nik, celý náhradný prápor 71. pluku niečo také striktne odmietol. Voľba padla na G. prápor 1. bosensko-hercegovinského pluku. Z neho po hode kockou vybrali 80 mužov, ktorí dostali bohatý prídela stravy a alkohol, zároveň i pokyny. Polovica čaty mala mieriť na hlavy, polovica na hrude odsúdených.

Kragujevac sa na konci prvej svetovej vojny stal miestom masakry 44 Slovákov



Asistenčná jednotka pred popravou na Stanovljanskom poli 6. júna 1918



O 13.30 hod. na dvore Kreiskommanda pod dohľadom popravnej jednotky s bajonetmi na puškách boli v radoch po štyroch vojakoch zhromaždení odsúdení. Polovica popravnej jednotky sa postavila za odsúdených, polovica pred nich. Do čela sprievodu sa na bielom koni postavil plukovník Marx a ďalší dôstojníci na koňoch, úplne vzadu boli bubeníci. Smutný sprievod sa pohol mestom. Bol obklopený domácim obyva-

teľstvom. Na mieste popravy odsúdených rozdelili do dvoch skupín po 22 mužov. Prvá stála, druhá si musela kľaknúť - smrť čakala najprv na ňu. Popravná čata stála 20 krokov od tých, čo pokľakli. Odsúdencom bol ešte raz prečítaný rozsudok smrti, kňaz odriekal poslednú modlitbu a tým, ktorí chceli, zaviazali oči. Na pokyn podplukovníka Marxa sa popravná čata priblížila ku kľáčiacemu radu na 10 krokov - farár ich vyspovedal a Bosniaci ich strieľali.



Stanovljanske pole krátko po poprave. Veliteľ náhradného práporu pplk. Marx.

Na Stanovljanskom poli sa 6. júna 1918 odohral krutý masaker. Tesne po ňom dorazil na koni kuriér s milosťou pre odsúdených, ktorú im udelil cisár. Bolo to propagandistické gesto - divadlo s neskoro dobiehajúcim kuriérom sa v Rakúsko - Uhorsku odohrávalo až priveľmi často. O tom, aká „milosť“ čakala na rodiny popravených, potvrdzuje skutočnosť, že už 6. júla 1918 im boli zastavené vojenské podpory. Po poprave nastúpil k práci sanitný oddiel. Vojenský lekár každému z popravených zisťoval pulz, potom popravených povyzliekali a povyzúvali. Blúzy, baganče a nohavice sa po vypraní opätovne dali do používania. Popravených po obsiahlej reči veliteľa posádky naložili vojaci na vozy a odviezli k vykopanej jame. Keďže bolo sucho a na vykopanie jamy bolo málo času, bola hlboká len 50 centimetrov. A keďže bolo horúco, už na druhý deň bola nad mŕtvymi zem popukaná a cez škáry sa šíril zápach. Po ďalšej noci niekoľko mŕtvych našli vyhrabaných a ich telá roztrhané - vyhrabali ich zdivočené psy...

Štyridsaťštyri príslušníkov Trenčianskeho 71. pešieho pluku popravených 6. júna 1918 v Kragujevaci

1. vojak **Pavol Šalaga** z Vrútok, 23 rokov
2. slobodník **Adam Daniš** z Kolárovic, 33 rokov
3. feldvébl **Viktor Kolibík** z Dlhého Poľa, 28 rokov, ženatý, jedno dieťa, vyznamenaný malou i veľkou striebornou i bronzovou medailou Za chrabrosť
4. vojak **Ondrej Baláž** z Považského Chlmca, 42 rokov, ženatý, 4 deti
5. vojak **Ondrej Smrtník** z Považskej Bystrice, 23 rokov
6. vojak **Martin Riljak** z Hornej Maríkovej, 29 rokov, ženatý, 2 deti
7. vojak **Ondrej Jariabka** z Cremošného, 21 rokov
8. vojak **Štefan Rác** z Trenčianskych Mitíc, 21 rokov, ženatý, 1 dieťa
9. vojak **Alfonz Gál** z Veľkej Bytče, 22 rokov
10. vojak **Štefan Radzo** z Hruštína, 30 rokov, ženatý, 1 dieťa
11. vojak **František Ďurkáč** z Turzovky, 22 rokov, vyznamenaný bronzovou medailou Za chrabrosť
12. vojak **Dionýz Jesenský** z Horného Jaseňa, 23 rokov
13. vojak **Jozef Čuraj** z Veľkého Divina, 30 rokov, ženatý
14. vojak **Pavol Kleniar** z Krupiny, 23 rokov
15. desiatnik **Ján Fabo** z Krupiny, 23 rokov
16. čatár **Ján Hudec** z Riečnice, 30 rokov, ženatý, 1 dieťa
17. desiatnik **Jozef Žoviak** z Riečice, 28 rokov, vyznamenaný striebornou medailou Za chrabrosť
18. slobodník **Alojz Šelंगा** z Piechova, 25 rokov
19. vojak **Karol Miklušičák** z Námestova, 32 rokov, vyznamenaný striebornou medailou Za chrabrosť, bronzovou medailou Za chrabrosť a Karlovým križom
20. vojak **Alojz Vojár** zo Zákopčia, 24 rokov

21. vojak **Gregor Dvorský** z Krásnej Vsi, 30 rokov, ženatý, 2 deti
22. vojak **Peter Platoš** zo Zákopčia, 24 rokov
23. vojak **Matej Frniak** z Belej, 22 rokov
24. vojak **Jozef Laško** z Petrovej Lehoty, 23 rokov
25. vojak **Pavol Kubica** zo Zborová nad Kysucou, 23 rokov
26. vojak **Vincent Čimbora** z Krásna, 23 rokov
27. vojak **Jozef Hotko** z Hornej Suče, 27 rokov
28. vojak **Ján Krížan** z Chocholnej - Velčíc, 29 rokov, ženatý, 1 dieťa
29. vojak **Ján Gohr** z Uhrovca, 26 rokov
30. vojak **Valent Miko** z Udice, 30 rokov
31. vojak **Adam Bičánek** z Olešnej, 23 rokov
32. vojak **Ján Kašper** zo Skleného, 25 rokov
33. vojak **Jozef Hojdík** z Papradna, 23 rokov
34. vojak **Martin Kulíšek** zo Štiavnika, 21 rokov
35. vojak **Martin Cingel** z Terchovej, 26 rokov
36. vojak **Štefan Sokolík** zo Štiavnika, 27 rokov, ženatý, 1 dieťa
37. vojak **Vavrinec Rakovan** zo Štiavnika, 27 rokov
38. vojak **Ján Pittner** z Trenčianskych Teplíc, 23 rokov
39. vojak **Štefan Bednárík** z Beckova, 28 rokov, vyznamenaný striebornou medailou Za chrabrosť
40. vojak **Štefan Snovák** z Vaňovky, 27 rokov, ženatý, 2 deti
41. vojak **Ján Slezák** z Kunova, 24 rokov
42. vojak **Ondrej Brveník** z Kral'ovian, 26 rokov
43. vojak **Ondrej Kiss** z Krpeľan, 28 rokov, ženatý, 2 deti
44. vojak **Anton Mikuš** z Ryban, 34 rokov, ženatý, 1 dieťa

Bojan Radovanovič - Vojnové hroby z prvej svetovej vojny na území Trenčína

Prvá svetová vojna, ktorá sa začala 28. júla 1914 vypovedaním vojny Srbsku zo strany Rakúsko-Uhorska a ukončila sa na jeseň 11. novembra 1918 po kapitulácii ústredných mocností po prelomení solúnskeho frontu a ofenzíve Spojencov na talianskom a „západnom fronte“, mala pre Srbsko a srbský národ tragické následky. Až 30% obyvateľov Srbska bolo usmrtených, jeho hospodárstvo bolo zničené a vydrancované, vojenské cintoríny so srbskými zomrelými vojakmi boli husto rozosiate po teritóriu severnej Afriky a celej Európy. Okrem bojových polí, boli to predovšetkým zajatecké tábory, najväčšie z nich sa nachádzali práve v Podunajsku. Podobne ako Srbsko aj ďalšie národy, ktoré sa zúčastnili vojny a mali v nej veľké straty, riešili v povojnovom období problém udržiavania a úpravy miest svojich padlých na veľkých mierových konferenciách. Problematiky vojnových hrobov a pietnych miest sa dotýkali najmä články 225 a 226 Versaillskej, čl. 171 a 171 Saint Germainskej a čl. 155 a 156 Trianonskej zmluvy i ďalších dohôd. Problém vojenských cintorínov sa v Európe riešil v podstate dvoma spôsobmi. Tzv. "nemecký" predpokladal, že vojenské cintoríny zostanú tam, kde sú mŕtvi pochovaní s tým, že tieto budú neskôr upravené a udržiavané. Podľa "francúzskeho" sa posmrtné zostatky pochovaných mali exhumovať a pochovávať v spoločných kostniciach.

Prvým nevyhnutným krokom všetkých účastníkov dohôd však bol proces identifikácie a popisu vojnových hrobov. Do roku 1925 boli srbskými pravoslávnyimi kňazmi za pomoci vojenských predstaviteľov z veľvyslanectiev a miestnych vojenských orgánov spísané hroby v Maďarsku, Československu a Rakúsku. Tieto zoznamy slúžili ako podklad k celkovému súčtu vojnových strát vyhotovovaných jednotlivými štátmi.

Podľa údajov z Vojenského historického archívu v Trnave, na základe tabuliek indexov o cintorínoch a obetiach vojny z obdobia 1914 - 1919, na území Slovenska bolo evidovaných 1.581 cintorínov, na ktorých bolo celkovo pochovaných obetí 75.206, z toho počtu bolo 66.878 osôb „cudzincov“, neznámych, u ktorých nebola identifikovaná krajina pôvodu, aj keď sa veľakrát vie i meno a môže sa predpokladať národnosť, bolo 41 213.

Najviac mŕtvych príslušníkov z cudzích krajín, ktoré sa k obetiam hlásili podľa krajiny ich pôvodu a to :

- 8 346 Srbsko
- 3 970 Maďarsko
- 3 557 Rumunsko
- 3 525 Rusko
- 2 595 Taliansko

Z vyššie uvedeného počtu 8.346 obetí mali Srbi najväčšie zastúpenie vo Veľkom Mederi a okolí, kde sa našlo presne 5.464 pochovaných Srbov.

Najviac obetí pochádzajúcich z Talianska sa našlo v Šamoríne.

Československá republika sa prihlásila k 8.328 obetiam pochovaným na svojom území v počte.

Zaujímavý údaj sa viaže na tzv. Ríšske Nemecko, keď na Slovensku malo pochovaných 117 obetí.

O osude cintorínov, kde boli pochovaní srbskí i ďalší vojaci pochádzajúci z teritória bývalého Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov, rozhodovali v roku 1923 spoločne Ministerstvo národnej obrany Československej republiky, Ministerstvo pre cirkevné záležitosti Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov v spolupráci s Československo-juhoslovanskou ligou v Prahe a Juhoslovansko-československou ligou v Belehrade.

Mesto Trenčín sa v Srbsku dostalo do povedomia v povojnových časoch prvej Československej republiky najmä vďaka slovenským vojakom - príslušníkom 71. trenčianskeho pluku, ktorí sa vzbúrili v Kragujevci na sklonku prvej svetovej vojny. Mimoriadne väzby Trenčína s Kragujevcem prispeli zaiste k tomu, že sa rozhodlo práve v Trenčíne vybudovať kaplnku - kostnicu, v ktorej by boli sústredené kosti vojakov pochádzajúcich z teritória Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov.

Dňa 6. novembra 1924 bol v Trenčíne podpísaný Protokol o výstavbe kaplnky - kostnice v Trenčíne s kapacitou pre 180 exhumovaných obetí. Mestské zastupiteľstvo v roku 1925 uznesením rozhodlo, že vyčlení pozemok v susedstve mestského cintorína pre stavbu kaplnky - kostnice a darovalo ho Kráľovstvu Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov.

V tomto čase silnejúce vzťahy Trenčína a Kragujevca umocnilo udelenie mestu Trenčín vysokého štátneho vyznamenania „Rad sv. Sávu III. stupňa“ v roku 1926 kráľom Alexandrom I. Karadjordjevičom, mestu slávnostne odovzdaný práve pri príležitosti posviacky kaplnky v Trenčíne. Slávnostná posviacka sa uskutočnila 6. mája 1928. Pri slávnosti juhoslovanská strana symbolicky odovzdala kostnicu do starostlivosti mesta Trenčín. Na záver slávnosti zazneli národné hymny oboch štátov v podaní vojenskej hudby.

Štatistika obetí prvej svetovej vojny pochovaných v Trenčíne potvrdzuje údaje, že tieto boli pochované na týchto cintorínoch :

1. Na mestskom cintoríne bolo pochovaných 464 osôb, z toho
 - jednotlivo – 425 hrobov,
 - v hromadnom hrobe – ostatných 39 hrobov.

V zozname obetí je zaznamenaný jeden „Juhoslovan“ (asi Slovinec), 41 Maďarov, 11 Nemcov, 58 Poliakov, 53 Rakú-

šanov, 25 Rumunov, 48 Rusov a 16 neidentifikovaných (ale ich mená sú známe, ide asi o Rumunov).

Súpis obetí mestského cintorína pochádza z 30. augusta 1928 a sú na ňom príslušníci viacerých národov. V zozname zostal len jeden „Juhoslovan“, pretože už v tom čase boli vojaci pochádzajúci z teritória Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov exhumovaní a prenesení do postavenej kaplnky. K tomuto cintorínu existujú dva plány. Jeden je písaný nemecky - Militärfriedhof in Trencsén gemeinsammer (orts) friedhof z 20. marca 1918 vypracovaný oddelením c. k. vojenského staviteľstva v Prešporke a druhý písaný po slovensky s vyznačenými 18 hrobmi exhumovaných príslušníkov Kráľovstva Srbov, Chorvátov a Slovincov.

2. Na rímsko-katolíckom cintoríne – boli iba dva hroby vojenské.
3. Na evanjelickom cintoríne – boli najmä ríšski Nemci, celkove pochovaných 7 osôb.
4. Na židovskom cintoríne – 19 osôb, z toho : 11 československých štátnych príslušníkov, 3 Maďari, 2 Poliaci, 1 Rakúšan a 1 Rumun.
5. Na vojenskom cintoríne v uzavretom vojenskom priestore v Trenčíne – Zábraní, ktorého majiteľom je vojenská správa, bolo podľa knihy pochovaných uvedených 773 mien. Z toho dve mená dvakrát uvedené, čiže spolu 771 mien.

Návšteva anglickej kráľovnej na Slovensku

Dňa 23. októbra 2008, krátko pred pol dvanástou pristál na bratislavskom letisku M. R. Štefánika letecký špeciál s **kráľovnou Veľkej Británie Alžbetou 2.** a jej manželom **prin-**



com Filipom. Bola to vôbec prvá návšteva vládnuceho britského monarchu. Po vystúpení z lietadla privítal kráľovnú minister zahraničných vecí Slovenskej republiky **Ján Kubiš.** Kolóna so vzácnou návštevou sa potom presunula do Prezidentského paláca, kde za zvuku slávnostných fanfár na nádvorí privítal hostí **prezident Ivan Gašparovič** s manželkou **Silviou.** Nepochybne zaujímavým momentom bolo, že pre Alžbetu 2. dvojica mladých ľudí oblečených v krojoch mala pre ňu pripravený na podnose chlieb a soľ, ale ona bez odštipnutia kúska odišla ďalej. Zrejme protokol zabudol na túto skutočnosť. Na počesť hostí zaznela najskôr britská a po nej slovenská hymna. Následne prijala kráľovná Alžbeta 2. čestné hlásenie dôstojníka Čestnej stráže plukovníka **Rudolfa**

Kebíska a v sprievode prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča vykonala prehliadku nastúpenej jednotky Čestnej stráže, ktorá ju pozdravila jednohlasným „**Sláva**“. Potom prešli do Prezidentského paláca

Počas zhruba 30 hodinového pobytu na Slovensku Alžbeta



2. s princom Filipom okrem Bratislavy, navštívili hrad Devín a v nasledujúci deň zavítali do Popradu a Vysokých Tatier. Na návšteve, ktorá sa konala na pozvanie prezidenta Slovenskej repu-

bliky Ivana Gašparoviča, hostí sprevádzal minister zahraničných vecí Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska **David Miliband**. Slovensko bolo jednou z troch krajín mimo krajín Commonwealthu, ktoré Alžbeta 2. navštívila tento rok. V apríli to bola návšteva Turecka a na Slovensko pricestoval britský kráľovský pár priamo zo Slovinska.

Na pravé poludnie sa kráľovský pár stretol s občanmi hlavného mesta pri prechádzke Primaciálnym a Hlavným námestím. Následne sa zúčastnili recepcie podávanej veľvyslancom Michaelom Robertsom v Miestodržitel'skom paláci, na ktorej sa zúčastnili viaceré významné slovenské osobnosti. Po recepcii absolvoval kráľovský pár súkromný obed s predsedom parlamentu **Pavlom Paškom**, premiérom **Robertom Ficom** a ministrom zahraničných vecí **Jánom Kubišom**. Popoludní, od 15:00 h hostí čakal bohatý program na Devíne, ktorý sa stal oslavou obnoveného partnerstva medzi Veľkou Britániou a Slovenskom. Pri tejto príležitosti sa krá-

ľovský pár stretol s našimi veteránmi západného frontu, sirom Nicholasom Wintonom a ním v roku 1939 zachránenými deťmi. Po prehliadke zrúcanín hradu Devín položilo Jej Veličenstvo pri Bráne slobody veniec obetiam komunizmu a odhalilo pamätník Železnej opony. Prvý deň návštevy bol zakončený štátnym banketom vo večerných hodinách podávaneho prezidentom Slovenskej republiky Ivanom Gašparovičom a jeho manželkou Silviou Gašparovičovou v koncertnej sieni Slovenskej filharmónie v bratislavskej Redute.



V druhý deň návštevy oficiálnej návštevy britského kráľovského páru na Slovensku sa premiestnil z Bratislavy do Popradu a Vysokých Tatier. Na pravé popoludnie sa v sprievode prezidentského páru prešli po Starom Smokovci a

vyviezli sa na Hrebienok, kde sa zoznámil kráľovský pár s Tatrami, ich obyvateľmi a tradíciami. Pri tejto príležitosti bol slávnostne pomenovaný chodník vybudovaný v rámci projektu Tatry bez bariér. Následne sa program britského kráľovského páru načas rozdelil, keď kráľovná Alžbeta 2. si v sprievode prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča prezrela kostol Svätého Juraja s historickým oltárom Majstra Pavla v Spišskej Sobote. Spojenie medzi klasickým rezbárskym umením a súčasnými tvorcami predstavili drevorezbári, námestie v Spišskej Sobote a do príjemnej pohody zapadlo vystúpenie rómskej hudby a slovenských folklórnych tanečníkov. Princ

Filip v tomto čase sa zatiaľ v Starom Smokovci spolu so Silviou Gašparovičovou zastavil na konferencii Tatranskej školy regionálneho rozvoja. Princ Filip, ktorý bol dlhé roky predsedom Svetového fondu na ochranu prírody (World Wildlife Fund, WWF), ako symbol revitalizácie Tatier zasadí strom. Potom si v Hoteli Aquacity v Poprade vypočuli argumenty mladých „advokátov klímy“ pracujúcich v rámci projektu Britskej rady na Slovensku a prezrú si expozíciu o geotermálnom fungovaní akvaparku. Kráľovský pár sa opäť stretol okolo 13 h v Poprade, kde sa so zlatým víťazom z olympijských hier v Pekingu vo vodnom slalome **Michalom Martikánom** a jeho priateľom, strieborným olympionikom, Britom **Davidom Florenceom**. Na záver návštevy zavítala kráľovná Alžbeta 2. a princ Filip na popradský zimný štadión, kde sa uskutočnilo priateľské hokejové stretnutie medzi miestnym HC Poprad a anglickým tímom Guildford Flames. Po vhození puku v úvode zápasu kráľovnou Alžbetou 2. a niekoľkých minútach zápasu britský kráľovský pár odiešiel na letisko v Popradu a odletel do vlasti

Alžbeta 2. je najdlhšie vládnuca panovníčka na svete. Funkcie sa ujala vo februári 1952 po smrti svojho otca Georgea 6. Alžbeta 2. sa narodila v Londýne 21. apríla 1926, bola prvé dieťa vojvodu a vojvodkyne z Yorku. Vojvodu z Edinburghu si vzala 20. novembra 1947. Kráľovský pár má štyri deti. Alžbeta už precestovala viac ako ktorýkoľvek iný panovník v histórii. Od roku 1952 kráľovná navštívila viac ako 325 krajín, vrátane opakovaných návštev. Alžbeta 2. sprevádzaná vojvodom z Edinburghu každý rok navštívi dve krajiny mimo Spojeného kráľovstva, pravidelne tiež obchádza svoje domény a členské krajiny Commonwealthu. Doteraz Slovensko navštívili kráľovskí synovia - princovia Charles a Andrew. V roku 1991 princ a princezná z Walesu, Charles a Diana, navštívili Bratislavu. Princ Charles zavítal na Slovensko druhýkrát v

roku 2000, keď navštívil Bratislavu a Banskú Bystricu. Princ Andrew, vojvoda z Yorku, bol na Slovensku v roku 2005.

Vlastné poznámky

**Svätý František Xaverský je patrónom mesta
Trenčín a okolia**

Na sviatok sv. Františka Xaverského dňa 3. decembra 2008 smerovali kroky mnohých Trenčanov do kostola piaristov, keďže všetky kostoly v ten večer boli zatvorené, bohoslužby sa tam nekonali. Všetko bolo vykonané zámerne, lebo kostol piaristov je nielen patrónom tohto kostola, ale aj celého mesta Trenčín.

Ako vznikla táto tradícia, hovorí história zaznamená v kronike mesta Trenčín. Posviacka v tom čase jezuitského kostola sa uskutočnila 1. júla 1657. Hlavný oltár bol postavený k úcte veľkého jezuitu a apoštola Indie sv. Františka Xaverského. Vie sa o ňom, že sa narodil v šľachtickej rodine 7. apríla 1506 na zámku Xavier v Španielsku. Ako mladíka ho rodičia poslali študovať na vysokú školu do Paríža, kde sa zoznámil so sv. Ignácom z Loyoly, zakladateľom rádu jezuitov, do ktorého aj vstúpil. Žil v len Bohu a láske k blížnemu. V roku 1541 bol vyslaný za misionára do Indie, kde hlásal učenie Krista ukrižovaného. Obrátil tisíce pohanov na kresťanskú vieru a pokrstil ich. Už bol na sklonku života, vyčerpaný apoštolskou prácou, ale silný duchom, aby išiel ešte do Číny. Cestou však ťažko ochorel a odovzdaný do vôle Božej zomrel v najväčšej biede 2. decembra 1552. Pápež Gregor 15. ho vyhlásil za svätého v roku 1622.

Čo ovplyvnilo rozhodnutie Trenčanov v prvú októbrovú nedeľu 1710, že mesto Trenčín si zvolilo sv. Františka Xaverského za svojho patróna a orodovníka ? Odpoveď nám podávajú historické dokumenty. „Na začiatku 18. storočia bolo mesto Trenčín uzavreté zo všetkých strán. Trenčiansky hrad okupovalo rakúske vojsko a okolo mesta kurucké vojská Františka Rákócziho 2. Nešťastný osud mesta sa naplnil 14. mája 1708, keď celé mesto vyhorelo a ľudia zomierali hladom. Podľa úradného záznamu jedli ako divá zver trávu a za jeden mesiac zomrelo do 600 Trenčanov. František Rákóczi 2. dňa 3. augusta 1708 utrpel porážku od rakúskeho generála Heistera

pri Hamroch, pri ktorej vylialo svoju krv asi 3000 kurucov, medzi ktorými bola väčšina Slovákov. Za krátko prišla na mesto ďalšia pohroma v podobe moru. Vyhladovaný ľud mrel hromadne, keď v krátkom čase zomrelo 1600 jeho obyvateľov. Táto hrôza vyvrcholila v roku 1710. V úradných záznamoch mesta Trenčín z roku 1712 sa uvádza, že keď pred týmito nepokojnými časmi malo slobodné kráľovské mesto Trenčín 7884 obyvateľov, tak ten ich počet klesol sotva na 3000 obyvateľov. Keď už Trenčania nestačili so svojimi silami, obrátili sa na Všemohúceho a jeho vyznávača sv. Františka Xaverského. Pokánie, modlitba a prijímanie Sviatej Hostie boli ich obrannou zbraňou proti neviditeľnému nepriateľovi. Otec vyslyšal ich vzdychy a horúce modlitby, ktoré za nich predložil pred trónom Božím sv. František Xaverský, vyvolený za patróna mesta Trenčín a jeho okolia a zmiloval sa nad úbohými a ubitými Trenčanmi. Mestský magistrát potom písomne zložil sľub vernosti Bohu a jeho apoštolskému služobníkovi sv. Františkovi Xaverskému.

Farské listy december 2008